

Nr 419.

Av herr **Hansson** i Stockholm, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.*

Med anledning av kungl. propositioner om anslag till bekämpande av arbetslösheten har den socialdemokratiska riksdagsgruppen vid de två senaste riksdagarna i särskild motion preciserat de riktlinjer, som den anser att regeringen och arbetslöshetskommissionen böra följa så länge det nuvarande systemet för arbetslöshetspolitikens bedrivande tillämpas. Dessa riktlinjer angivas i följande sju punkter.

1. Staten bör utvidga sin hjälpverksamhet till att omfatta alla oförvitliga oförvållat arbetslösa och i detta syfte återupptaga i nödig utsträckning den kontanta understödsverksamheten.

2. Nödhjälpslönerna böra fastställas med fullt beaktande av regeln att de arbetslösa »kunna bereda sig uppehälle på den fastställda nödhjälpslönen».

3. Kontantunderstöden böra icke schematiskt fastställas till halva den av arbetslöshetskommissionen för varje ort fastställda grovarbetarlönen utan så avpassas, att de giva den arbetslöse nödtorftig försörjning.

4. Arbetslöshetshjälpen bör så fördelas mellan staten och kommunerna, att de senares bördor icke bliva mera betungande än avsikten från början av den statliga hjälpverksamhetens inrättande var.

5. Arbetslöshetshjälpen må icke begränsas till att gälla vissa fack eller yrken.

6. Arbetslös bör principiellt anses stå utanför arbetskonflikterna och alltså avstängning från arbetslöshetshjälp icke ifrågakomma under strejk eller lockout, dock att självfallet den person, som deltagit i strejk eller är föremål för lockout, icke erhåller arbetslöshetshjälp.

7. Arbetsplats, vid vilken arbetskonflikt pågår, bör ej räknas till den öppna arbetsmarknadens arbetstillfällen och arbetslös alltså icke anses skyldig att taga anställning å sådan arbetsplats vid äventyr att arbetslöshetshjälpen eljest indrages.

För att ekonomiskt möjliggöra en tillämpning av dessa riktlinjer för arbetslöshetspolitiken påyrkades såväl 1927 som 1928 en avsevärd förhöjning av det anslag, som av regeringen äskades. Detta yrkande blev emellertid avslaget, och arbetslöshetspolitiken har fortsatt under former, som möjliggjort hjälp åt endast en mindre del av de arbetslösa, och som även hos de hjälpta framkallat och vidmakthållit ett välgrundat missnöje. Beräkningen av det nu begärda anslaget visar att icke heller för den närmaste framtiden någon ändring till det bättre avses. Det föreligger alltså anledning att även vid årets riksdag upprepa de av oss tidigare framförda kraven i avseende på arbetslöshetspolitikens bedrivande.

Medan vid tillämpningen av andra system i regel erfarenheterna tillgodos göras för att minska olägenheterna, så synes ifråga om det svenska systemet för lindrande av arbetslöshetens följder slentrianen ha tagit överhand. Ingen- ting har under de senaste åren blivit gjort för att på viktiga punkter undan- röja eller lindra systemets olägenheter. Dessa ha också efterhand blivit allt- mera framträdande. En förtjänst hos den föreliggande kungl. propositionen nr 210 är, att däri oförbehållsamt en del av olägenheterna konstateras. Social- ministern fäster sålunda uppmärksamheten på svårigheten att utvälja lämp- liga nödhjälpsarbeten och att bedriva dessa på ett ekonomiskt gott sätt. Han uppmärksammar också den fara som ligger i nödhjälpsarbetarens fjärmande från den öppna arbetsmarknaden och tycks rent av ha känsla för att löne- systemet vid nödhjälpsarbetena icke är alldeles tillfredsställande. Tyvärr nöjer sig emellertid socialministern med allmänna resonemang och befriar sig från skyldigheten att föreslå åtgärder mot olägenheterna genom att hän- visa till en pågående utredning.

Denna utredning, som föranletts av en framställning från landsorganisa- tionen i maj 1928 och som handhaves av arbetslöshetskommissionen i samråd med representanter för landssekreteriatet och vissa fackförbund, berör även frågan om det nu praktiserade systemets lämplighet över huvud. Undersök- ningen avser nämligen bl. a. dels huruvida nödhjälpsarbetena kunna anses lämpliga såsom dylika ur allmänna synpunkter och särskilt med hänsyn till arbetenas inflytande på arbetsvillkoren i den öppna marknaden och dels huruvida icke staten lämpligen borde genom understöd till kommuner och vägdistrikt, inom vilka arbetslöshet i större utsträckning förekomma, möjlig- göra för dessa att i stället för nödhjälpsarbeten anordna arbeten i den öppna marknaden. En grundlig behandling av dessa frågor måste föra till en pröv- ning av hela nödhjälpsarbetsystemets ändamålsenlighet, både som hjälpmedel mot arbetslösheten och ur statsekonomiska synpunkter.

I detta sammanhang fästa vi uppmärksamheten på de exempel på vad som kan försiggå i form av nödhjälpsarbete, vilka lämnas av statsrevisorerna i deras senaste utlåtande (del I, sid. 36—49). Intresserade hänvisas till ut- låtandet, och vi nöja oss här med att erinra om, att revisorerna i det ena fallet påvisa, hurusom under de senaste åren för transportväsendets förbätt- ring på Gullbergs kronopark nedlagts sammanlagt cirka 1 $\frac{1}{2}$ miljon kronor, medan skogsområdets hela uppskattade värde belöper sig till endast omkring 1 miljon kronor. Arbetet har utförts såsom nödhjälpsarbete. I sina för- klaringar med anledning av statsrevisorernas anmärkningar trycker arbets- löshetskommissionen huvudsakligen på de s. k. sociala skälen och anser att åtskilligt av kostnaderna för arbetena bör skrivas på den sociala omvårdna- dens konto. Dessa invändningar kunna emellertid icke förta det intryck av icke blott ekonomiskt slöseri utan också kardinala brister i själva systemet, som man får av statsrevisorernas redogörelser.

Vi våga hoppas att den pågående utredningen skall icke blott bli grund- lig utan också slutföras så snabbt som möjligt. Då den redan pågått åt- skilliga månader bör man kunna förvänta, att senast nästa års riksdag skall

sättas i tillfälle att taga frågan om det nu praktiserade systemets avveckling under allvarlig omprövning. Enligt vår mening bör emellertid redan nu vissa åtgärder kunna vidtagas för avhjälpande av ett par av systemets mest framträdande olägenheter.

De i det föregående angivna riktlinjerna kunna bringas i tillämpning, oberoende av den pågående utredningen. Det mest trängande är åtgärder för att möjliggöra för alla oförskyllt oförvilliga arbetslösa att erhålla nödig hjälp och för att genom hjälpen den arbetslöse skall beredas nödtorflig försörjning. I dessa syften bör understödsverksamheten återupptagas på allvar och en höjning av nödhjälpslönerna ske.

Av den i den kungl. propositionen å sidan 9 publicerade tabellen framgår att under år 1928 av hela antalet hjälpsökande arbetslösa lägst 26,7 % (oktober) och högst 51 % (april) erhållit hjälp i form av nödhjälpsarbete eller understöd. Enligt senast tillgängliga siffror, för februari i år, voro antalet hjälpsökande 17,695. Av dessa sysselsattes 3,878 i statliga nödhjälpsarbeten, 1,100 i statskommunal nödhjälpsarbete och 2,092 i kommunala nödhjälpsarbeten. 130 åtnjoto statligt understöd och 2,762 kommunalt. Inalles erhöilo alltså 56 % av de hjälpsökande hjälp. Det är emellertid ett allbekant faktum, att endast en del av de arbetslösa anmäla sig för att erhålla hjälp genom arbetslöshetskommissionen. Såsom i vår motion vid fjolårets riksdag påvisades, hade genom arbetslöshetsräkningen 1927 klargjorts, att knappast mer än en tredjedel av de arbetslösa vänt sig till arbetslöshetskommissionen. På basis av då tillgängliga uppgifter beräknades att av 65,000 faktiskt arbetslösa i december 1927 endast 9,260 eller omkring 15 % blivit hjälpta. Icke mindre än 85 % av de arbetslösa blevo alltså utan hjälp från det allmänna. Även om sedan dess en nedgång i arbetslösheten ägt rum, torde icke någon mera betydande förändring i proportionen mellan faktiskt arbetslösa och de genom den allmänna hjälpverksamheten hjälpta ha ägt rum. Att arbetslöshets hjälpen är högst otillfredsställande framgår emellertid redan av de från arbetslöshetskommissionen hämtade siffrorna. Det torde också vara utan vidare klart att en utvidgning av hjälpverksamheten är behöfvlig.

För denna utvidgning bör framförallt understödsvägen anlitas. Regeringen och arbetslöshetskommissionen envisas alltjämt att försöka hålla denna väg stängd. Endast 130 av de i februari anmälda nära 18,000 arbetslösa erhöilo statligt understöd. Följden av statsorganens hållning har emellertid endast blivit den, att kommunerna tvingats att utvidga sin understödsverksamhet, varigenom icke blott kommunerna ytterligare belastas utan också arbetslöshetskommissionen i en viktig del förlorar sitt grepp över hjälpverksamheten. I fjolårets motion påvisades, att mot arbetslöshetskommissionens uppfattning och direktiv antalet kontant understödda succesivt ökats. För närvarande åtnjuta uppemot 60 % av de enbart kommunalt hjälpta kontant understöd. Att sålunda understödsverksamheten måste i betydande omfattning användas, där trycket av arbetslösheten gör sig mera direkt gällande, visar nödvändigheten av en sådan verksamhet. Det är icke rimligt och icke staten värdigt att skjuta undan sina förpliktelser på de kommuner, som hårdast drabbas av

arbetslösheten. Det är en onödig brutalitet mot de arbetslösa att förvägra dem, som icke lämpligen kunna eller böra sysselsättas vid nödhjälpsarbetena, all hjälp.

Den statliga understödsverksamhetens återupptagande och bedrivande i nödig omfattning är emellertid icke blott ur humanitära synpunkter väl motiverad. Den erbjuder också den arbetslöse möjlighet att så att säga uppehålla sig i arbetstillfällenas närhet och att så snart som möjligt återtaga sin naturliga plats på arbetsmarknaden.

Kravet på understödsverksamhetens återupptagande är ytterligare starkt motiverat med hänsyn därtill, att en utökning av nödhjälpsarbetena under den tid, då en undersökning om systemets lämplighet pågår, icke torde böra ifrågakomma.

Om alltså ur många synpunkter ett återupptagande av understödsverksamheten är starkt motiverat, så måste man dock tillsvidare räkna med nödhjälpsarbetenas fortsättande i viss omfattning. Intresse måste därför ägnas även åt de förhållanden, varunder nödhjälpsarbetarna leva. Frågan om inkomsten är för arbetarna vid nödhjälpsarbetena den mest brännande. I många fall kunna de icke — i synnerhet de vid grovarbete ovana — förtjäna till sitt och de sinas nödortfoga uppehälle. Detta alstrar självklart olust och bitterhet, ja, man torde kunna påstå, att det mesta av missnöjet bland nödhjälpsarbetarna har sin orsak i den alltför knappa ersättningen för deras arbete. Det i propositionen anförda uttalandet av vissa riksdagsmän, som besökt nödhjälpsförläggningarna, bekräftar detta. Det heter däri bl. a.: »Om sålunda i fråga om de yttre förhållanden, under vilka arbetet bedreves, inga allvarigare anmärkningar framställts eller med skäl kunde framställas, hade i allmänhet klagats över att den erhållna arbetsförtjänsten vore alltför låg, särskilt i förhållande till levnadskostnaderna och i synnerhet för familjeförsörjare.»

Mot kravet på en förbättring av nödhjälpslönen anföres i första hand, att denna lön måste ligga så mycket under den öppna marknadens grovarbetarelön, att icke arbetarna lockas att kvardröja sig vid nödhjälpsarbetena. Vi skola icke här diskutera, huruvida icke de övriga förhållanden, varunder nödhjälpsarbetarna få arbeta, erbjuda tillräcklig garanti för att arbete i den öppna arbetsmarknaden skall föredragas. Men vi göra bestämt gällande, att den skillnad, som man nu uppehåller mellan ortens grovarbetarelön och nödhjälpslönen, vilken skillnad i vissa fall uppgår till 24 % av förstnämnda lön, är onödigt och orimligt stor. En justering av lönerna är alltså väl motiverad icke blott med hänsyn till att nödhjälpsarbetarna och deras anhöriga skola erhålla nödortfoga försörjning utan också med hänsyn till vad som i övrigt kan anses rimligt.

Såväl återupptagandet av den statliga understödsverksamheten som förbättringen av nödhjälpslönen kan ske utan någon ändring av gällande direktiv. Det är endast en fråga om tillämpningen. Beträffande åter understödsbeloppens storlek torde nya anvisningar från riksdagens sida vara behöfliga. För att möjliggöra de föreslagna åtgärderna erfordras också en höjning av det

i den kungl. propositionen äskade anslaget. En ökning med omkring 5 miljoner kronor av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 2,800,000 kronor torde komma att visa sig vara tillfyllest. Beloppet bör lämpligen avrundas till 8 miljoner kronor.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag,

att riksdagen måtte till bekämpande av arbetslösheten i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder, under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen arbetsfred, arbetsförmedling, arbetarskydd m. m. för budgetåret 1929—1930 anvisa ett extra reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

Stockholm den 6 april 1929.

P. Albin Hansson.